

Η απάντηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
στην οικονομική κρίση και η
δημοκρατική νομιμοποίηση της
Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ioanna Christodoulaki

M.A Political Science; M.A. Sociology

Doctoral Fellow; School of Education

Boston University , Boston, MA

iochrist@bu.edu

Μεθοδολογία έρευνας

- ❑ Βιβλιογραφική επισκόπηση της θεσμικής αρχιτεκτονικής της Ευρωζώνης.
- ✓ Σκοπός της έρευνας: αποτίμηση των δομικών ανεπαρκειών της Ευρωζώνης και ο αντίκτυπος των οικονομικών μέτρων για τη δημοκρατική νομιμότητα της Ένωσης
- ✓ Ερευνητικά ερωτήματα:
  1. *Ποιες είναι οι εγγενείς αδυναμίες της Ευρωζώνης που έγιναν περισσότερο ορατές με το ξεκίνημα της οικονομικής κρίσης;*
  2. *Πώς τα μέτρα που ακολούθησαν για την αντιμετώπιση της Ελληνικής κρίσης βαθαίνουν το δημοκρατικό έλλειμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης;*
- ✓ Κύριοι μελετητές: Kathleen R. McNamara , Paul De Grawue, Vivien, A. Schmidt, Fritz W. Scharf, Mark Blyth, Giandomenico Majone, Barry Eichengreen.

Η Ελλάδα & ο Ευρωπαϊκός Νότος

- ✓ “Η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Ελλάδα και η Ισπανία (οι χώρες των PIGS της Ευρώπης) έχουν εφαρμόσει σκληρά μέτρα λιτότητας, δεδομένου ότι η οικονομική κρίση έπληξε τις χώρες το 2008”, (Blyth, 2013: 4).
- ✓ Ωστόσο, “περισσότερο από κάθε άλλο κράτος μέλος, η Ελλάδα έχει εκθέσει τις ελλείψεις και συστημικές αδυναμίες που ενυπάρχουν στο σχέδιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την ευρύτερη κρίση που αντιμετωπίζει σήμερα (Vasiloroulou, Halkioroulou, et.al.: 2013).

Βέλτιστη οικονομική ζώνη

- ❑ Ιδανική μορφή νομισματικής ενοποίησης είναι αυτή που επιτρέπει οι εσωτερικές προσαρμογές να διανέμονται σε ολόκληρη την Ένωση (McNamara, 2014).
- ❑ Εντός της Βέλτιστης Οικονομικής Ζώνης
  - ✓ Τα κράτη-μέλη δεν πρέπει να υπόκεινται σε αποκλίνουσες οικονομικές πιέσεις (δυσκολία προσαρμογής).
  - ✓ Ευελιξία όσον αφορά τις αγορές αγαθών & την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού
  - ✓ Θα πρέπει να υπάρχει μια δημοσιονομική βάση: νομισματική & δημοσιονομική ένωση.

Δομικές ανεπάρκειες της Ευρωζώνης

- ✓ Το άρθρο 125, Συνθήκη της Λισαβόνας, (ρήτρα μη διάσωσης) ορίζει ότι ούτε η Ένωση, αλλά ούτε και τα κράτη-μέλη έχουν ευθύνη για τις δημοσιονομικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν άλλα κράτη-μέλη.
- ✓ Η απουσία μιας χρηματοπιστωτικής ένωσης, και ιδιαίτερα η έλλειψη μιας άρτιας ομάδας κινδύνου και μηχανισμών ασφαλείας (Schmidt 2014).
- ✓ Η έλλειψη πολιτικής στήριξης της νομισματικής ένωσης (Kutlay, 2011).
- ✓ Η «παντελής έλλειψη σχεδίων έκτακτης ανάγκης σε περίπτωση εσωτερικών ή εξωτερικών σοκ» (Majone, 2012:2).

Διαχείριση της κρίσης στην ΕΕ

- ✓ Γερμανία: ρήτρα μη διάσωσης, διαδοχική εξάρτηση & ηθικός κίνδυνος
- ✓ ΕΚΤ: Θα όφειλε να λειτουργήσει ως κεντρική τράπεζα με ικανότητα για παροχή ρευστότητας στις αγορές κρατικών ομολόγων της Ευρωζώνης & απεριόριστη ικανότητά ως κεντρική τράπεζα να τυπώνει νόμισμα.
- Αντ' αυτού, η ΕΚΤ ενέργησε εντέλει ως δανειστής έσχατης προσφυγής τον Σεπτέμβριο του 2012 (De Grauwe: 2013).
- ✓ Χρηματοπιστωτικές αγορές: “δεν είχαν ποτέ πιστέψει στη ρήτρα μη διάσωσης & είχαν ακόμη ποντάρει στην οικονομική κρίση για τα ελληνικά και άλλα ομόλογα της ΟΝΕ υπολογίζοντας σε ένα σχέδιο διάσωσης” (Αργυρού, Τσουκαλάς: 2011).

~~A~~ Crisis

~~V~~ Opportunity

✘ Crisis:

Η κρίση στην Ευρωζώνη κατέδειξε:

“την επιδείνωση του ζητήματος της νομιμότητας, μη λειτουργικούς θεσμούς, τα όρια της συλλογικής ηγεσίας και, αν μη τι άλλο, ένα σύστημα λήψης αποφάσεων που εξακολουθεί να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αρχή ‘one-decision-fits-all’” (Majone 2014: 211).

✔ Opportunity:

Αυτή η κρίση, όσο σοβαρή και αν είναι,

έχει τουλάχιστον το πλεονέκτημα να αποκαλύπτει θεμελιώδεις διαρθρωτικές αδυναμίες σε ολόκληρο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα - ατέλειες που κρύβονταν στο παρελθόν από την επικρατούσα “πολιτική κουλτούρα της συνολικής αισιοδοξίας” (Majone 2011) (Majone, 2012: 1).

Μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης

❑ *“Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο”*

- ✓ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή: αναλαμβάνει την παρακολούθηση & την άσκηση βέτο στους εθνικούς προϋπολογισμούς πριν εγκριθούν από τα εθνικά κοινοβούλια.

❑ *“Δέσμη των δύο νομοθετικών πράξεων”*

- ✓ ενισχύει περαιτέρω την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να ελέγχει τους εθνικούς προϋπολογισμούς.

❑ *“Δέσμη έξι νομοθετικών πράξεων”*

- ✓ ενισχύει το προληπτικό και διορθωτικό σκέλος της Επιτροπής και την εξουσία στο Eurogroup να παρακολουθεί τα δημοσιονομικά ελλείμματα των μακροοικονομικών ανισορροπιών στα κράτη μέλη.

□ Η “Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό & τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική & Νομισματική Ένωση” (Δημοσιονομικό Σύμφωνο):

συνθήκη διακυβερνητικής φύσης που **υποχρέωσε τα κράτη μέλη σε αλλαγή των εθνικών τους συνταγμάτων**, προκειμένου να εισαγάγουν περιοριστικές διατάξεις για το χρέος και να δέχονται την ίδια στιγμή, την παρακολούθηση και την **επιβολή κυρώσεων από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**.

□ Το “Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας”: απέδωσε νέες δεσμεύσεις για την κοινοτική επίβλεψη των βασικών εθνικών πολιτικών συμπεριλαμβανομένης της **φορολογίας**, των **αγορών εργασίας** και των **συντάξεων**.

Επιπτώσεις στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς

- ✓ **Input** (συμμετοχή & αντιπροσώπευση πολιτών) & **Output** (αποτελεσματικότητα πολιτικών) **νομιμότητα** της ΕΕ
- ✓ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δεν έλαβε υπόψη την **κοινοτική μέθοδο**, όπου τόσο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και η Επιτροπή μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων υπέρ μιας πιο διακυβερνητικής προσέγγισης (Schmidt, 2014).
- ✓ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέκτησε πρόσθετη ισχύ σχετικά με την παρακολούθηση των εθνικών προϋπολογισμών βασιζόμενη σε στοχοθετημένους αριθμούς με τις εθνικές κυβερνήσεις να εξαιρούνται από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Έλλειμμα εμπιστοσύνης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

1

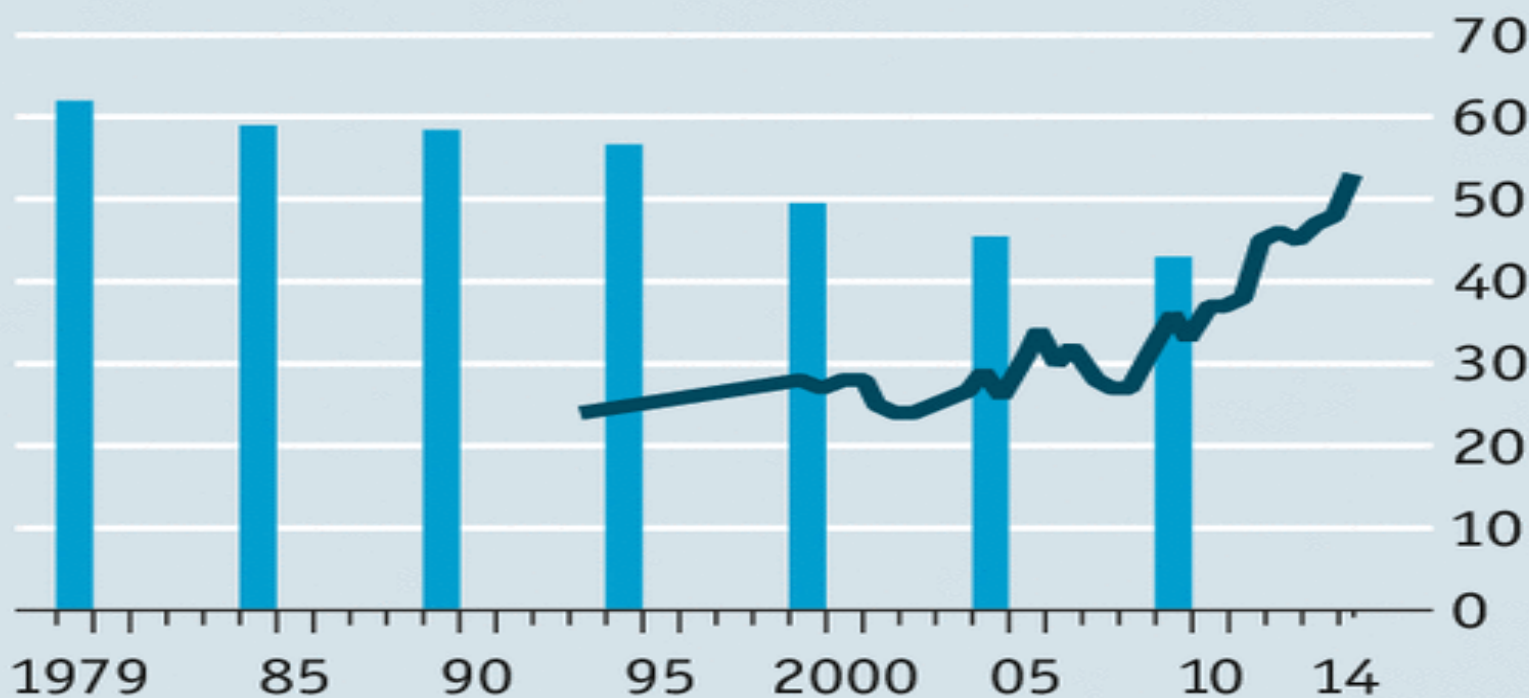
Poorly turned out

European Parliament:

EU average election turnout and tendency not to trust

■ Turnout, %

— Mistrust, % polled

Sources: European Parliament; Eurobarometer

Κοινωνικές & οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης

- ✓ Αύξησης της ανεργίας που υποκινήθηκε από μαζικές απολύσεις.
- ✓ Συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας λόγω των περικοπών στα επιδόματα και στις συντάξεις.
- ✓ Μειώσεις μισθών τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.
- ✓ Σημαντικές περικοπές σε σημαντικές δημόσιες υπηρεσίες, όπως η υγειονομική περίθαλψη και η εκπαίδευση (Matsaganis, 2013).

Δημοκρατική νομιμοποίηση

- ✓ Η «τρέχουσα μεταρρυθμιστική πορεία» στην Ελλάδα οδηγεί στην «ομαλοποίηση μιας μη δημοκρατικής διακυβέρνησης, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο», που κατά σωρευτικό τρόπο οδηγεί στον «μετασχηματισμό της δημοκρατίας» (Michailidou, 2014: 247).
- ✓ Τα πολιτικά συστήματα που αγνόησαν κατάφωρα τις δικές τους θεμελιώδεις **συνταγματικές & νομικές διατάξεις** έχασαν τη νομιμότητά τους καθώς & τη **λαϊκή και διεθνή αξιοπιστία** με επιπτώσεις στο νομικό πολιτισμό τους, την αμοιβαία εμπιστοσύνη και τη γενική εμπιστοσύνη του κοινού στους θεσμούς & την εξουσία γενικά” (Eutopia law 2012).

Δημοκρατική νομιμοποίηση

- ✓ Η “μεγαλύτερη συγκέντρωση οικονομικής, δημοσιονομικής, ακόμα και κοινωνικής πολιτικής επιδεινώνει ένα ήδη σοβαρό πρόβλημα νομιμότητας - μέχρι το σημείο να προκαλεί το μετασχηματισμό του δημοκρατικού ελλείμματος της ΕΕ σε μια δημοκρατική αποτυχία” (Majone, 2014: 212).
- ✓ Ακόμη και τα δημοκρατικά επιτεύγματα της ηπείρου φαίνεται να απειλούνται, καθώς οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες δημιουργούν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τον πολιτικό εξτρεμισμό” (Krugman, 2012).

Συμπεράσματα

- ✓ *Η Ελλάδα δεν ήταν το μόνο Ευρωπαϊκό κράτος μέλος με ένα μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα*
- ✓ *Η ελληνική περίπτωση ξεχωρίζει, ωστόσο, επειδή το ελληνικό πολιτικό σύστημα είχε χρόνιες εγγενείς αδυναμίες που απαιτούσαν μια πολύ πιο εμπειριστατωμένη παρέμβαση από την πλευρά των Ευρωπαίων εταίρων*
- ✓ *Το έργο αυτό αποδείχθηκε εξαιρετικά δύσκολο λαμβάνοντας υπόψη τον ελλιπή χαρακτήρα της Ευρωζώνης*

Συμπεράσματα

- ✓ Παρόλο που η **Ελλάδα** ήταν η κύρια αιτία που πυροδότησε τις **θεσμικές μεταρρυθμίσεις** στην Ευρωζώνη, **οι πολιτικές** που ακολούθησαν είχαν εκτεταμένη **εφαρμογή σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση**.
- ✓ Αντίστοιχα, ο αντίκτυπος των προεπιλογών σχεδιασμού της Ευρωζώνης & των μεταγενέστερων οικονομικών πολιτικών ήταν σημαντικός για τη δημοκρατική νομιμοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύνολό της.

Το μέλλον της Ευρώπης...

- ✓ *Με μειωμένη αυτονομία, τα κράτη-μέλη της Ευρώπης αντιμετωπίζουν έντονες προκλήσεις για την δημοκρατική τους νομιμότητα.*
- ✓ *Με περιορισμένη ικανότητα να λαμβάνουν μέρος στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στην ΕΕ, οι εθνικές κυβερνήσεις θα συνεχίσουν να χάνουν τη δημοκρατική τους νομιμοποίηση, αν ο εκφερόμενος δημόσιος πολιτικός λόγος αδυνατεί να προσδώσει την απαραίτητη αιτιολόγηση των προτεινόμενων μέτρων ενώπιον των πολιτών.*
- ✓ *Αλλά μήπως αυτό το σενάριο δεν ακούγεται αρκετά βιώσιμο για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για το μέλλον της δημοκρατίας; Μπορεί το ένα πραγματικά να υπάρχει χωρίς το άλλο και για πόσο;*

Αποτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

- ✓ *“Δεν υπάρχει κανένας πολιτικός ή οικονομικός λόγος η αποτυχία της νομισματικής ένωσης, στην παρούσα μορφή της, να συνεπαχθεί απαραίτητα την αποτυχία και της ίδιας της Ευρώπης” (Majone 2012: 3).*
- ✓ *Αντίθετα, η κρίση θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τον εντοπισμό των δομικών αδυναμιών αυτού που αποκαλείται «κοινοτική μέθοδος», με την ευρεία της έννοια, και να δούμε πώς η διαδικασία ένταξης θα μπορούσε να συνεχίσει -αν είναι απαραίτητο κατά μήκος διαφορετικών γραμμών. (Majone 2012: 3).*